

Intel·ligència artificial i Constitució Catalana (i III)

written by Alfredo Bienzobas | 29 de març de 2021

En els dos escrits anteriors ([I](#) i [II](#)) hem situat el marc social del postindustrialisme: la convergència de nombroses tecnologies en la Intel·ligència Artificial (IA), la seva aplicació a la tecnologia de la informació i el coneixement (TIC), a l'Internet de les coses (IoT) i a tota mena de màquines robot que ens envolten i que, cada vegada més, determinen aspectes de la nostra vida i la nostra relació amb el món. La nostra progressiva dependència de les màquines intel·ligents ens fa de mica en mica més subordinats i la nostra forma de viure i de relacionar-nos és cada vegada menys autònoma, més pautada.

Les conseqüències disruptives de la IA són extremes. Possibiliten grans avenços en l'economia, en el coneixement, en la cultura i la informació, en les relacions socials, en l'aprofundiment de la democràcia i la prestació de tota classe de serveis, però, depenent dels objectius amb què s'apliqui, pot comportar riscos, d'origen voluntari o desconegut, d'efectes catastròfics, sigui en perjudici dels drets fonamentals de les persones, tant individuals com col·lectius, com aquells que poden afectar, de forma caòtica, a l'ecosistema del Planeta.

Els vertiginosos canvis tecnològics estan contribuint a vertebrar una nova societat. Els actors polítics, les institucions, i també el conjunt de les regles socials pateixen profundes mutacions. És urgent debatre, revisar i renovar els valors constituents.

El tradicional eix format per la Constitució i els tractats internacionals derivats de la sobirania nacional i de l'estat nació estan en declivi. Les grans corporacions, cada vegada

més, imposen la seva “autoregulació” d’acord amb els seus propis interessos, exerceixen un poder econòmic i polític transnacional que no té igual i s’han apoderat de nombroses institucions internacionals que manegen com a fonts de negoci. Normativitzen en la IA, la sanitat (OMS), el canvi climàtic. Molts dels problemes que afecten la humanitat, requereixen respostes globals pactades entre estats, però els seus governs mostren una gran fragilitat davant els oligopolis. És imprescindible reforçar el sistema democràtic. La Constitució és la clau de volta del sistema. No només ha de ser un baluard i garantia dels drets del ciutadà i un regulador entre els poders de l’estat, sinó que ha de proclamar amb rotunditat els objectius de bé comú i aprofundiment democràtic que la comunitat vol assolir. Ara, no només des del punt de vista econòmic, polític i social, sinó també en relació amb la titularitat, el control i gestió democràtica de les dades.

La IA també es desenvolupa horitzontalment, és un nou vehicle per a les pulsions democràtiques de base. Permet reforçar el bon govern democràtic mitjançant la participació, control i la iniciativa ciutadana en totes les seves formes. Vehicula i fa col·lectives tota mena d’iniciatives i transferències individuals, socials, comunitàries o locals creant canals al marge de les corporacions, permet organitzar i coordinar programes i la lluita per la democràcia i la llibertat enfront de l’autoritarisme oligàrquic a escala mundial.

És important que la Constitució catalana ofereixi respostes a les necessitats col·lectives de finals de segle XXI –ja ha transcorregut el primer quart– partint que la IA ha de potenciar l’horitzontalitat enfront del vertical, la democràcia participativa basada en el bé comú, l’acció antimonopolista, l’eliminació de tota mena de discriminació, tancar bretxes socials, donar sentit i repartir el treball, garantir una vida digna a la ciutadania, establir relacions d’harmonia amb la mare Terra, etc. però, a més, s’ha de tenir en compte que conviurem amb uns nous actors, els que

emergeixen a partir de la IA: ordinadors connectats en xarxa que acumulen una immensa quantitat de dades, formulen propostes i ja prenen unes decisions que executen automàticament. També màquines intel·ligents hominoides amb què ens relacionarem de manera quotidiana i que seran objecte de drets, obligacions, responsabilitats i fins i tot de despertar afectes. És per això que la IA ha de deixar d'estar en mans d'interessos privats i passar a la comunitat, al públic.

Amb la implantació de la IA i els avenços de la biotecnologia, cal efectuar una relectura de tots els drets fonamentals de les persones i del funcionament democràtic de la societat. En la seva discussió val la pena tenir en compte, entre d'altres, els debats i documents al voltant de la "[Carta catalana para els drets i les responsabilitats digitals](#)" que inclou temes d'interès com l'Accés universal a Internet; Model de governança d'Internet obert, inclusiu i amb pluralitat d'actors; Llibertat d'Expressió i d'informació; Innovació digital, creació, accés i distribució del Coneixement; Protecció de dades i privacitat de la informació; Garantir la capacitat i la inclusió digital; Sobre l'ètica en l'Àmbit de la Intel·ligència artificial i la governança algorítmica; Mecanismes de salvaguarda dels drets digitals; així com un annex dedicat a abordar "Drets i distribució de responsabilitats digitals a l'Àmbit laboral" que fixa la seva atenció en temes com: –Governança algorítmica del Treball. –Protecció i governança de les dades personals de les persones Treballadores. –Privacitat Davant la ciber-vigilància. –Plataformes, Sindicats i Negociació col·lectiva. –Teletreball i dret a la desconnexió. –Capacitació digital. Alguns dels temes que es tracten a la Carta catalana tenen, sense cap dubte, rang constitucional.

Hem vist com la IA modifica i amplia els drets fonamentals reconeguts fins al present, les relacions socials i també possibilita un grau de participació política que eixampla la

democràcia. Però no podem deixar a banda que de la IA neixen noves realitats que comporten un marc jurídic fins ara no contemplat, el de les llibertats digitals, l'aparició d'un nou món, el ciberespai, l'anomenada "personalitat electrònica" que comporta una sèrie de drets, obligacions i responsabilitats dels robots, i també de les aplicacions neurotecnològiques o l'ètica i objectius de la investigació i aplicacions futures.

El ciberespai un nou món on la ciutadania digital escapa a les constriccions dels estats en què el dret a crear, reproduir i distribuir el coneixement a cost zero no té fronteres que permet lluitar contra l'acaparament de la programació per unes poques corporacions, l'emancipació de la mà de sistema operatiu lliure que permet decidir el programari que es vulgui utilitzar, modificar-lo per adaptar-lo a necessitats concretes, distribuir còpies, millorar-lo i socialitzar-ho en benefici de tota la comunitat (per exemple: Linux).

La nova "personalitat electrònica" –al costat de la personalitat física o jurídica actuals– vinculada al Registre públic de robots, a la distribució dels resultats de la IA que, a través de l'autoaprenentatge en xarxa –*machine learning*– pot innovar i prendre decisions generadores de beneficis, però també pot cometre errors i ser font de danys o perjudicis que comporten responsabilitats. Cal considerar també que, ja que la IA interfereix en les relacions capital i treball generant noves necessitats socials, hauria de ser objecte d'algun gravamen redistributiu? La IA, els robots, no tindran vida en sentit biològic, però si capacitat d'interactuar amb les persones, ser autònomes, superant-les fins i tot, en destresa i intel·ligència, ser generadors de sentiments. Hi ha àmbits en els quals s'ha de prohibir la seva presència? En quines condicions se'ls podrà desconnectar?

Quins límits i sota quins principis ètics i jurídics es procedirà per preservar la llibertat i la dignitat de les persones quan aplicant tècniques neurocientífiques o genòmiques, s'introdueixin dades a les persones buscant el seu

increment cognitiu o funcional?

I finalment, probablement haurien establir-se els límits ètics de la investigació i el desenvolupament tecnològic en el camp de la IA. El seu compromís amb la dignitat humana, la democràcia, la sostenibilitat, la transparència, la seguretat, la privacitat, la no discriminació i la prohibició de la robòtica autònoma armada, etc. La discussió constitucional exigeix al costat d'una revisió del passat una prospecció de l'avenir. Tant una cosa com una altra requereixen un debat informat. Sens dubte, a Catalunya, la nostra ciutadania mobilitzada, moderna i culta, està en condicions d'abordar democràticament, amb la participació d'experts, la discussió i redacció d'una Constitució basada en el bé comú, que reforci el poder democràtic enfront de les grans corporacions, que ens permeti abordar les relacions internacionals des de bases sòlides i sigui un referent per als pobles en el segle que ens ha tocat viure.